

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πέμπτο τμήμα)

της 13ης Μαρτίου 2025*

«Προδικαστική παραπομπή – Διαδικασία πληροφόρησης στον τομέα των τεχνικών προτύπων και προδιαγραφών και των κανόνων σχετικά με τις υπηρεσίες της κοινωνίας των πληροφοριών – Οδηγία (ΕΕ) 2015/1535 – Άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχεία ε' και στ' – Έννοια του “τεχνικού κανόνα” και του “κανόνα σχετικά με τις υπηρεσίες” – Εθνική ρύθμιση η οποία απαγορεύει την ενθάρρυνση της συμμετοχής σε τυχερά παίγνια, συμπεριλαμβανομένων των παιγνίων εξ αποστάσεως – Άρθρο 5, παράγραφος 1 – Υποχρέωση κοινοποίησης στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή – Τροποποίηση της ρύθμισης αυτής με την οποία διευρύνεται το πεδίο εφαρμογής της απαγόρευσης ενθάρρυνσης της συμμετοχής σε τυχερά παίγνια – Έλλειψη κοινοποίησης – Συνέπειες»

Στην υπόθεση C-120/24,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Lietuvos vyriausiosios administracinis teismas (Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο της Λιθουανίας) με απόφαση της 14ης Φεβρουαρίου 2024, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 15 Φεβρουαρίου 2024, στο πλαίσιο της δίκης

«Unigames» UAB

κατά

Lošimų priežiūros tarnyba prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

συγκείμενο από τους M. L. Arastey Sahún (εισηγήτρια), πρόεδρο τμήματος, Δ. Γρατσία, E. Regan, J. Passer και B. Smulders, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: N. Αιμιλίου

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

– η «Unigames» UAB, εκπροσωπούμενη από τον M. Rindinas, advokatas,

* Γλώσσα διαδικασίας: η λιθουανική.

- η Λιθουανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον S. Grigonis και την V. Kazlauskaitė-Švenčionienė,
- η Ιταλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον S. Fiorentino, επικουρούμενο από τον F. Meloncelli, avvocato dello Stato,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τις M. Escobar Gómez και J. Jokubauskaitė,

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο στ', και του άρθρου 5, παράγραφος 1, της οδηγίας (ΕΕ) 2015/1535 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 9ης Σεπτεμβρίου 2015, για την καθιέρωση μιας διαδικασίας πληροφόρησης στον τομέα των τεχνικών προδιαγραφών και των κανόνων σχετικά με τις υπηρεσίες της κοινωνίας των πληροφοριών (ΕΕ 2015, L 241, σ. 1).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της «Unigames» UAB και της Lošimū priežiūros tarnyba prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos (επιτροπής εποπτείας τυχερών παιγνίων υπαγόμενης στο Υπουργείο Οικονομικών της Δημοκρατίας της Λιθουανίας, στο εξής: επιτροπή εποπτείας) σχετικά με απόφαση του διευθυντή της επιτροπής αυτής με την οποία διαπιστώθηκε ότι η Unigames παρέβη την απαγόρευση ενθάρρυνσης της συμμετοχής σε τυχερά παίγνια και επιβλήθηκε πρόστιμο σε αυτήν.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

- 3 Το άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 2015/1535 ορίζει τα εξής:

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, νοούνται ως:

[...]

- β) “υπηρεσία”: οποιαδήποτε υπηρεσία της κοινωνίας των πληροφοριών, ήτοι κάθε υπηρεσία που συνήθως παρέχεται έναντι αμοιβής, με ηλεκτρονικά μέσα εξ αποστάσεως και κατόπιν συγκεκριμένης παραγγελίας ενός αποδέκτη υπηρεσιών.

Για τους σκοπούς του παρόντος ορισμού, νοείται με τον όρο:

- i) “εξ αποστάσεως”: υπηρεσία που παρέχεται χωρίς τα συμβαλλόμενα μέρη να είναι ταυτόχρονα παρόντα,

- ii) “με ηλεκτρονικά μέσα”: υπηρεσία που παρέχεται στην αφετηρία της και γίνεται αποδεκτή στον προορισμό της μέσω εξοπλισμών ηλεκτρονικής επεξεργασίας (συμπεριλαμβανομένης της ψηφιακής συμπίεσης) ή αποθήκευσης δεδομένων και η οποία παρέχεται, διαβιβάζεται και λαμβάνεται εξ ολοκλήρου μέσω τηλεφωνικής γραμμής, ραδιοφωνικής μετάδοσης, οπτικής ίνας ή με άλλα ηλεκτρομαγνητικά μέσα,
- iii) “κατόπιν συγκεκριμένης παραγγελίας ενός αποδέκτη υπηρεσιών”: υπηρεσία που παρέχεται με μετάδοση δεδομένων κατόπιν συγκεκριμένης παραγγελίας.

Στο παράρτημα I περιέχεται ενδεικτικός κατάλογος των υπηρεσιών που δεν καλύπτονται από αυτό τον ορισμό·

[...]

- ε) “κανόνας σχετικά με τις υπηρεσίες”: απαίτηση γενικής φύσεως σχετικά με την πρόσβαση στις δραστηριότητες των υπηρεσιών που περιγράφονται στο στοιχείο β) και στην άσκησή τους, ειδικότερα διατάξεις για τους παρέχοντες υπηρεσίες, τις υπηρεσίες και τον αποδέκτη των υπηρεσιών, εξαιρουμένων των κανόνων που δεν αναφέρονται ειδικά στις υπηρεσίες που ορίζονται στο ίδιο σημείο.

Για τους σκοπούς του παρόντος ορισμού:

- i) ένας κανόνας θεωρείται ότι αφορά ειδικά τις υπηρεσίες της κοινωνίας των πληροφοριών όταν, αν ληφθεί υπόψη η αιτιολογία και το κείμενό του, έχει συγκεκριμένο σκοπό και αντικείμενο, είτε εξ ολοκλήρου είτε σε επί μέρους διατάξεις, να ρυθμίσει με σαφή και εύστοχο τρόπο τις υπηρεσίες αυτές,
 - ii) ένας κανόνας δεν θεωρείται ότι αφορά ειδικά τις υπηρεσίες της κοινωνίας των πληροφοριών όταν αφορά τις υπηρεσίες αυτές μόνον κατά συνεκδοχή ή κατά σύμπτωση·
- στ) “τεχνικός κανόνας”: τεχνική προδιαγραφή ή άλλη απαίτηση ή κανόνας σχετικά με τις υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων των οικείων διοικητικών διατάξεων των οποίων η τήρηση είναι υποχρεωτική *de jure* ή *de facto*, για την εμπορία, την παροχή υπηρεσιών, την εγκατάσταση ενός φορέα παροχής υπηρεσιών ή τη χρήση σε κράτος μέλος ή σε σημαντικό τμήμα του κράτους αυτού, όπως επίσης, με την επιφύλαξη των οριζόμενων στο άρθρο 7, οι νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις των κρατών μελών που απαγορεύουν την κατασκευή, εισαγωγή, εμπορία ή χρήση ενός προϊόντος και την παροχή ή χρήση μιας υπηρεσίας ή την εγκατάσταση για την παροχή των υπηρεσιών αυτών.

[...]

- ζ) “σχέδιο τεχνικού κανόνα”: το κείμενο μιας τεχνικής προδιαγραφής ή άλλης απαίτησης ή ενός κανόνα σχετικά με τις υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων των διοικητικών διατάξεων, που εκπονείται προκειμένου η τεχνική αυτή προδιαγραφή ή απαίτηση ή κανόνας σχετικά με τις υπηρεσίες να καθιερωθεί αμέσως ή εν τέλει ως τεχνικός κανόνας, και το οποίο, δεδομένου ότι βρίσκεται σε προπαρασκευαστικό στάδιο, μπορεί να υποστεί ουσιαστικές τροποποιήσεις.»

4 Το άρθρο 5, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής προβλέπει τα ακόλουθα:

«Με την επιφύλαξη του άρθρου 7, τα κράτη μέλη γνωστοποιούν πάραυτα στην [Ευρωπαϊκή] Επιτροπή κάθε σχέδιο τεχνικού κανόνα, εκτός εάν πρόκειται απλώς για αυτούσια μεταφορά ενός διεθνούς ή ευρωπαϊκού προτύπου, οπότε αρκεί μια απλή πληροφόρηση ως προς το συγκεκριμένο πρότυπο· επίσης, απευθύνουν στην Επιτροπή κοινοποίηση σχετικά με τους λόγους για τους οποίους είναι

αναγκαία η θέσπιση ενός τέτοιου τεχνικού κανόνα, εκτός εάν οι λόγοι αυτοί συνάγονται ήδη από το ίδιο το σχέδιο.

Εάν χρειαστεί, τα κράτη μέλη κοινοποιούν ταυτοχρόνως στην Επιτροπή –εάν δεν το έχουν ήδη διαβιβάσει με κάποια προηγούμενη γνωστοποίησή τους– το κείμενο των βασικών, νομοθετικών και κανονιστικών διατάξεων που αφορούν κατά κύριο και άμεσο τρόπο τον τεχνικό κανόνα, εφόσον η γνώση του κειμένου αυτού είναι αναγκαία για να εκτιμηθεί η εμβέλεια του σχεδίου τεχνικού κανόνα.

Τα κράτη μέλη προβαίνουν σε νέα γνωστοποίηση του σχεδίου του τεχνικού κανόνα στην Επιτροπή υπό τους όρους του πρώτου και δεύτερου εδαφίου της παρούσας παραγράφου εφόσον επιφέρουν σημαντικές τροποποιήσεις στο σχέδιο αυτό με αποτέλεσμα να τροποποιείται το πεδίο εφαρμογής του, να συντομεύεται το αρχικό χρονοδιάγραμμα εφαρμογής, να προστίθενται προδιαγραφές ή απαιτήσεις ή να καθίστανται πιο αυστηρές οι εν λόγω προδιαγραφές ή απαιτήσεις.

[...]»

Το λιθουανικό δίκαιο

- 5 Το άρθρο 10, παράγραφος 19, του Lietuvos Respublikos azartinių lošimų įstatymas Nr. IX-325 (νόμου IX-325 της Δημοκρατίας της Λιθουανίας περί τυχερών παιγνίων), της 17ης Μαΐου 2001 (Žin., 2001, αριθ. 43-1495), όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της διαφοράς της κύριας δίκης, ήτοι όπως τροποποιήθηκε με τον νόμο XIV-337, της 20ής Μαΐου 2021 (TAR, 2021, αριθ. 2021-12786) (στο εξής: νόμος περί τυχερών παιγνίων), ορίζει τα εξής:

«Στη Λιθουανία, απαγορεύεται η ενθάρρυνση της συμμετοχής σε τυχερά παίγνια μέσω της διάδοσης πληροφοριών ή της χρήσης πράξεων πειθούς του κοινού υπό οποιαδήποτε μορφή και με οποιοδήποτε μέσο, συμπεριλαμβανομένων ειδικών εκδηλώσεων, δοκιμαστικών παιχνιδιών, προωθητικών ενεργειών, εκπτώσεων, δώρων και παρόμοιων κινήτρων που χρησιμοποιούνται από τον ίδιο τον φορέα εκμετάλλευσης τυχερών παιγνίων, με σκοπό την ενθάρρυνση της συμμετοχής σε τυχερά παίγνια ή σε τυχερά παίγνια εξ αποστάσεως»

- 6 Μέχρι την έναρξη ισχύος του νόμου XIV-337, της 20ής Μαΐου 2021, το άρθρο 10, παράγραφος 19, του νόμου περί τυχερών παιγνίων, όπως τροποποιήθηκε με τον νόμο XII-1734, της 21ης Μαΐου 2015 (TAR, 2015, αριθ. 2015-8980) (στο εξής: παλαιός νόμος περί τυχερών παιγνίων), προέβλεπε τα εξής:

«Στη Λιθουανία απαγορεύεται η ενθάρρυνση της συμμετοχής σε τυχερά παίγνια με τα ακόλουθα μέσα:

- 1) με την παραχώρηση στον παίκτη του δικαιώματος να λαμβάνει δώρα από τον φορέα εκμετάλλευσης τυχερών παιγνίων, αμέσως ή εντός ορισμένου χρονικού διαστήματος μετά τη συμμετοχή του στο παίγνιο,
- 2) με τη διεξαγωγή παιγνίων ή διαγωνισμών, δοκιμαστικών παιχνιδιών, κληρώσεων και άλλων εκδηλώσεων που ενθαρρύνουν τη συμμετοχή σε τυχερά παίγνια, συμπεριλαμβανομένης της συμμετοχής σε τυχερά παίγνια εξ αποστάσεως εκτός των χώρων διεξαγωγής τυχερών παιγνίων ή του ιστοτόπου του φορέα εκμετάλλευσης τυχερών παιγνίων.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 7 Η Unigames είναι εταιρία που διαθέτει άδεια για τη διοργάνωση τυχερών παιγνίων. Παρέχει υπηρεσίες παιγνίων εξ αποστάσεως στον ιστότοπό της.
- 8 Κατά τη διάρκεια ελέγχου διενεργηθέντος από την επιτροπή εποπτείας, η τελευταία διαπίστωσε ότι στον εν λόγω ιστότοπο περιλαμβάνονταν ορισμένες αναφορές οι οποίες έπρεπε να θεωρηθούν ότι παραβιάζουν την απαγόρευση ενθάρρυνσης της συμμετοχής σε τυχερά παίγνια που προβλέπεται στο άρθρο 10, παράγραφος 19, του νόμου περί τυχερών παιγνίων.
- 9 Κατόπιν του ανωτέρω ελέγχου, ο διευθυντής της επιτροπής αυτής εξέδωσε, στις 19 Μαΐου 2022, απόφαση με την οποία διαπίστωσε την ύπαρξη πλειόνων παραβάσεων εκ μέρους της Unigames και της επέβαλε χρηματική κύρωση (στο εξής: απόφαση της 19ης Μαΐου 2022). Από την απόφαση αυτή προκύπτει ειδικότερα, πρώτον, ότι, κατά το χρονικό διάστημα από τις 13 Οκτωβρίου 2021 έως τις 3 Φεβρουαρίου 2022, η εν λόγω επιτροπή διαπίστωσε ότι στον ιστότοπο της Unigames περιλαμβάνονταν αναφορές που ενθάρρυναν τους επισκέπτες της ιστοσελίδας αυτής να συμμετάσχουν σε τυχερά παίγνια εξ αποστάσεως, κατά παράβαση του άρθρου 10, παράγραφος 19, του νόμου περί τυχερών παιγνίων. Δεύτερον, κατά την ημερομηνία έκδοσης της ως άνω απόφασης, στον εν λόγω ιστότοπο παρέμεναν αναρτημένες αναφορές που παραβίαζαν την προβλεπόμενη από την προαναφερθείσα διάταξη απαγόρευση ενθάρρυνσης της συμμετοχής σε τυχερά παίγνια. Τρίτον, με την εν λόγω απόφαση επιβλήθηκε στην Unigames πρόστιμο ύψους 12 662 ευρώ, προειδοποιήθηκε η εταιρία αυτή για το ενδεχόμενο αναστολής της άδειάς της να διοργανώνει τυχερά παίγνια και διατάχθηκε να παύσει τη διαπιστωθείσα παράβαση το αργότερο έως τις 20 Ιουνίου 2022.
- 10 Η Unigames άσκησε ενώπιον του Vilniaus apygardos administracinis teismas (περιφερειακού διοικητικού δικαστηρίου Βίλνιους, Λιθουανία) προσφυγή με αίτημα την ακύρωση της απόφασης της 19ης Μαΐου 2022, προβάλλοντας πλημμέλεια της διαδικασίας θέσπισης του άρθρου 10, παράγραφος 19, του νόμου περί τυχερών παιγνίων.
- 11 Με απόφαση της 10ης Αυγούστου 2022, το ανωτέρω δικαστήριο απέρριψε την εν λόγω προσφυγή, με την αιτιολογία ότι η απαγόρευση ενθάρρυνσης της συμμετοχής σε τυχερά παίγνια δεν είχε εισαχθεί πρόσφατα στον νόμο περί τυχερών παιγνίων, αλλά προβλεπόταν ήδη στο άρθρο 10, παράγραφος 19, του παλαιού νόμου περί τυχερών παιγνίων. Το εν λόγω δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι, κατά συνέπεια, οι λιθουανικές αρχές δεν ήταν υποχρεωμένες να κοινοποιήσουν στην Επιτροπή, δυνάμει της οδηγίας 2015/1535, το σχέδιο τροποποίησης του άρθρου 10, παράγραφος 19, του νόμου περί τυχερών παιγνίων πριν από τη θέσπισή του από τον εθνικό νομοθέτη. Ως εκ τούτου, απέρριψε ως αβάσιμο το επιχείρημα της Unigames ότι η διάταξη αυτή δεν μπορούσε να της αντιταχθεί.
- 12 Η Unigames άσκησε αίτηση αναιρέσεως κατά της απόφασης αυτής ενώπιον του Lietuvos vyriausybės administracinis teismas (Ανωτάτου Διοικητικού Δικαστηρίου της Λιθουανίας), ήτοι του αιτούντος δικαστηρίου.
- 13 Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι η υπόθεση της οποίας έχει επιληφθεί εγείρει ζητήματα ερμηνείας της οδηγίας 2015/1535.

- 14 Κατά πρώτον, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν ο κανόνας που προβλέπεται στο εν λόγω άρθρο 10, παράγραφος 19, συνιστά «τεχνικό κανόνα», κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο στ', της οδηγίας αυτής. Η τελευταία αυτή διάταξη μνημονεύει τέσσερις κατηγορίες τεχνικών κανόνων, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται η κατηγορία του «κανόνα σχετικά με τις υπηρεσίες».
- 15 Με την απόφαση της 4ης Φεβρουαρίου 2016, Ince (C-336/14, EU:C:2016:72, σκέψη 75), το Δικαστήριο έκρινε ότι ορισμένες διατάξεις εφαρμοζόμενες στα τυχερά παίγνια στη Γερμανία μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως «κανόνες σχετικά με τις υπηρεσίες», στο μέτρο που αφορούσαν «υπηρεσία της κοινωνίας των πληροφοριών», κατά την έννοια της εν λόγω οδηγίας. Οι διατάξεις αυτές περιλάμβαναν, μεταξύ άλλων, την απαγόρευση προσφοράς τυχερών παιγνίων στο διαδίκτυο καθώς και της διαφήμισης των τυχερών παιγνίων στο διαδίκτυο ή με τη χρήση τηλεπικοινωνιακού εξοπλισμού.
- 16 Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο υπογραμμίζει ότι στη Λιθουανία απαγορεύεται όχι η προσφορά τυχερών παιγνίων στο διαδίκτυο, αλλά η ενθάρρυνση της συμμετοχής σε τυχερά παίγνια, ήτοι η δημοσίευση πληροφοριών ή η διενέργεια πράξεων που ενθαρρύνουν τη συμμετοχή σε τέτοια παίγνια, υπό οποιαδήποτε μορφή και με οποιοδήποτε μέσο.
- 17 Το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν ο κανόνας του άρθρου 10, παράγραφος 19, του νόμου περί τυχερών παιγνίων, στο μέτρο που αφορά τις πληροφορίες που δημοσιεύει ο φορέας εκμετάλλευσης τυχερών παιγνίων στον ιστότοπό του, πληροί όλες τις προϋποθέσεις ώστε να θεωρηθεί ότι εφαρμόζεται σε «υπηρεσία», κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 2015/1535, λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος ότι πρόκειται για δημοσίευση τέτοιων πληροφοριών εκ μέρους του ίδιου του φορέα εκμετάλλευσης τυχερών παιγνίων. Δεδομένου ότι ο εν λόγω επιχειρηματίας προσφέρει υπηρεσίες τυχερών παιγνίων στους επισκέπτες του ιστοτόπου του, είναι αυτονόητο ότι στον ιστότοπο αυτόν αναρτώνται πληροφορίες σχετικές με τα εν λόγω παίγνια, καθώς και αναφορές που ενθαρρύνουν τους επισκέπτες να κάνουν χρήση των υπηρεσιών αυτών. Υπό τις συνθήκες αυτές, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί αν το γεγονός ότι η πρόσβαση στον εν λόγω ιστότοπο αποκτάται με πρωτοβουλία του ίδιου του επισκέπτη ο οποίος έχει την πρόθεση να κάνει χρήση των επίμαχων υπηρεσιών συνεπάγεται ότι οι υπηρεσίες αυτές παρέχονται μέσω μετάδοσης δεδομένων που ζητεί ο επισκέπτης της ιστοσελίδας, εν ολίγοις, «κατόπιν συγκεκριμένης παραγγελίας ενός αποδέκτη υπηρεσιών», κατά την έννοια του εν λόγω άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο β'.
- 18 Κατά δεύτερον, αν η απάντηση στο πρώτο ερώτημα επιβεβαιώσει ότι το άρθρο 10, παράγραφος 19, του νόμου περί τυχερών παιγνίων συνιστά «τεχνικό κανόνα», κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο στ', της οδηγίας 2015/1535, κρίσιμο είναι επίσης το ζήτημα αν ο κανόνας αυτός έπρεπε να κοινοποιηθεί στην Επιτροπή δυνάμει του άρθρου 5, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής.
- 19 Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι, κατά τη διάρκεια της διαδικασίας που οδήγησε στην έκδοση του νόμου XIV-337, της 20ής Μαΐου 2021, δεν κοινοποιήθηκε στην Επιτροπή το σχέδιο τροποποίησης του άρθρου 10, παράγραφος 19, του νόμου περί τυχερών παιγνίων.
- 20 Στο πλαίσιο της οδηγίας 98/34/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Ιουνίου 1998, για την καθιέρωση μιας διαδικασίας πληροφόρησης στον τομέα των τεχνικών προτύπων και προδιαγραφών (ΕΕ 1998, L 204, σ. 37), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 98/48/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Ιουλίου 1998 (ΕΕ 1998, L

217, σ. 18), την οποία κατάργησε η οδηγία 2015/1535, αλλά της οποίας οι διατάξεις ήταν κατ' ουσίαν πανομοιότυπες με εκείνες της τελευταίας, το Δικαστήριο έκρινε, με την απόφαση της 20ής Δεκεμβρίου 2017, Falbert κ.λπ. (C-255/16, EU:C:2017:983, σκέψη 23), ότι, για να θεωρηθεί «τεχνικός κανόνας» που χρήζει κοινοποίησης, μια νέα εθνική κανονιστική ρύθμιση δεν πρέπει να περιορίζεται στο να αναπαράγει ή να αντικαθιστά, χωρίς την προσθήκη τεχνικών προδιαγραφών ή άλλων νέων ή συμπληρωματικών απαιτήσεων, υφιστάμενους τεχνικούς κανόνες που έχουν δεόντως κοινοποιηθεί στην Επιτροπή.

- 21 Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο υπογραμμίζει ότι η απαγόρευση του άρθρου 10, παράγραφος 19, του παλαιού νόμου περί τυχερών παιγνίων είχε περιορισμένο πεδίο εφαρμογής το οποίο, μολονότι δεν μεταβλήθηκε από εδαφική ή χρονική άποψη, διευκρινίστηκε ουσιωδώς στο άρθρο 10, παράγραφος 19, του νόμου περί τυχερών παιγνίων. Συγκεκριμένα, η δημοσίευση απλών πληροφοριών σχετικών με τυχερά παίγνια στον ιστότοπο του φορέα εκμετάλλευσης των παιγνίων δεν ενέπιπτε στην απαγόρευση όπως ήταν διατυπωμένη στον παλαιό αυτόν νόμο. Ως εκ τούτου, το άρθρο 10, παράγραφος 19, του νόμου περί τυχερών παιγνίων, όπως ισχύει σήμερα, περιόρισε τη χρήση των μέσων εμπορικής προώθησης και, ως εκ τούτου, διέυρνε το πεδίο εφαρμογής της απαγόρευσης ενθάρρυνσης της συμμετοχής σε τυχερά παίγνια.
- 22 Παραπέμποντας στις αποφάσεις της 4ης Φεβρουαρίου 2016, Ince (C-336/14, EU:C:2016:72, σκέψη 84), και της 27ης Οκτωβρίου 2016, James Elliott Construction (C-613/14, EU:C:2016:821, σκέψη 64), το αιτούν δικαστήριο υπενθυμίζει επίσης ότι η εκ μέρους κράτους μέλους παράβαση της υποχρέωσης προηγούμενης κοινοποίησης σχεδίου τεχνικών κανόνων συνεπάγεται ότι οι κανόνες αυτοί δεν μπορούν να αντιταχθούν στους ιδιώτες, είτε στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας είτε στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ ιδιωτών. Επομένως, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται ποιες είναι οι συνέπειες που πρέπει να συναγάγουν οι εθνικές αρχές από την παράβαση της εν λόγω υποχρέωσης κοινοποίησης υπό περιστάσεις όπως οι επίμαχες στην κύρια δίκη, ήτοι όταν οι τροποποιήσεις τεχνικού κανόνα δεν έχουν κοινοποιηθεί στην Επιτροπή, ενώ η προγενέστερη έκδοση του κανόνα αυτού είχε κοινοποιηθεί.
- 23 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Lietuvos vyriausybės administracinis teismas (Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο Λιθουανίας) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:
- «1) Συνιστά εθνική διάταξη όπως αυτή του άρθρου 10, παράγραφος 19, του νόμου περί τυχερών παιγνίων, “τεχνικό κανόνα” κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο στ', της οδηγίας 2015/1535, στον βαθμό που αφορά πληροφορίες σχετικά με τα τυχερά παίγνια, οι οποίες δημοσιεύθηκαν στον ιστότοπο φορέα εκμετάλλευσης τυχερών παιγνίων;
- 2) Έχει η οδηγία 2015/1535 την έννοια ότι διάταξη εθνικής νομοθεσίας όπως ο νόμος περί τυχερών παιγνίων, οι διατάξεις του οποίου πρέπει να κοινοποιούνται βάσει του άρθρου 5, παράγραφος 1, της οδηγίας 2015/1535, εφόσον θεωρούνται ως “τεχνικοί κανόνες” κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο στ', της ίδιας οδηγίας, καθίσταται μη αντιτάξιμη έναντι φορέων οικονομικής εκμετάλλευσης στο πλαίσιο δίκης με αντικείμενο την ευθύνη για διοικητικές παραβάσεις, εάν οι τροποποιήσεις της διάταξης αυτής, η οποία θεωρείται τεχνικός κανόνας, δεν κοινοποιήθηκαν, πλην όμως κοινοποιήθηκε το κείμενο του νόμου όπως ίσχυε προγενέστερα;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

Επί του παραδεκτού

- 24 Χωρίς να προβάλλει τυπικώς ένσταση απαραδέκτου του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος, η Unigames ισχυρίζεται, όσον αφορά το παραδεκτό του, ότι, σύμφωνα με τις θεωρίες περί σαφούς πράξεως [acte clair] και περί πράξεως ήδη ερμηνευθείσας διεξοδικώς [acte éclairé], το αιτούν δικαστήριο δεν ήταν υποχρεωμένο να υποβάλει το ερώτημα αυτό στο Δικαστήριο.
- 25 Αφενός, το Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija (Υπουργείο Δικαιοσύνης της Δημοκρατίας της Λιθουανίας) δήλωσε, κατά τη διάρκεια της διαδικασίας που οδήγησε στη θέσπιση του άρθρου 10, παράγραφος 19, του νόμου περί τυχερών παιγνίων, ότι η διάταξη αυτή συνιστά «τεχνικό κανόνα», κατά την έννοια της οδηγίας 2015/1535, και ενημέρωσε το Lietuvos Respublikos Seimas (Κοινοβούλιο της Δημοκρατίας της Λιθουανίας) για την υποχρέωση κοινοποίησης του σχεδίου τροποποίησης της εν λόγω διάταξης στην Επιτροπή δυνάμει της οδηγίας αυτής. Κατά συνέπεια, η ερμηνεία της ίδιας διάταξης είναι προφανής.
- 26 Αφετέρου, ένα πρωτοβάθμιο διοικητικό δικαστήριο έκρινε ότι το άρθρο 10, παράγραφος 19, του νόμου περί τυχερών παιγνίων συνιστά τέτοιο τεχνικό κανόνα, στηριζόμενο στην ερμηνεία που έδωσε το Δικαστήριο στο πλαίσιο παρόμοιων αιτήσεων προδικαστικής αποφάσεως.
- 27 Συναφώς, κατά πάγια νομολογία, στο πλαίσιο της διαδικασίας του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, εναπόκειται αποκλειστικώς στον εθνικό δικαστή, ο οποίος έχει επιληφθεί της διαφοράς και φέρει την ευθύνη για τη δικαστική απόφαση που πρόκειται να εκδοθεί, να εκτιμήσει, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιομορφίες της υπόθεσης, τόσο την αναγκαιότητα έκδοσης προδικαστικής αποφάσεως ώστε να είναι σε θέση να εκδώσει τη δική του απόφαση όσο και τη λυσιτέλεια των ερωτημάτων που υποβάλλει στο Δικαστήριο. Επομένως, εφόσον τα υποβληθέντα προδικαστικά ερωτήματα αφορούν την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης, το Δικαστήριο υποχρεούται κατ' αρχήν να αποφανθεί (απόφαση της 22ας Οκτωβρίου 2024, Kolin İnşaat Turizm Sanayi ve Ticaret, C-652/22, EU:C:2024:910, σκέψη 36 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 28 Εν προκειμένω, υπενθυμίζεται ότι ουδόλως απαγορεύεται σε εθνικό δικαστήριο να υποβάλει στο Δικαστήριο προδικαστικό ερώτημα, για την απάντηση του οποίου δεν υπάρχει, κατά την άποψη ενός εκ των διαδίκων της κύριας δίκης, περιθώριο για καμία εύλογη αμφιβολία. Επομένως, ακόμη και αν υποτεθεί ότι συντρέχει τέτοια περίπτωση, το ερώτημα αυτό δεν καθίσταται εξ αυτού του λόγου απαράδεκτο (πρβλ. απόφαση της 9ης Μαρτίου 2023, Varo Atlantic, C-604/21, EU:C:2023:175, σκέψη 33 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 29 Συνεπώς, το πρώτο προδικαστικό ερώτημα είναι παραδεκτό.

Επί της ουσίας

- 30 Με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχείο στ', της οδηγίας 2015/1535 έχει την έννοια ότι εθνική ρύθμιση η οποία απαγορεύει την ενθάρρυνση της συμμετοχής σε τυχερά παίγνια εξ αποστάσεως μέσω της δημοσίευσης πληροφοριών σχετικών με τα παίγνια αυτά στον ιστότοπο φορέα εκμετάλλευσης τέτοιων παιγνίων συνιστά «τεχνικό κανόνα» κατά την έννοια της διάταξης αυτής.
- 31 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι η έννοια του «τεχνικού κανόνα» καλύπτει τέσσερις κατηγορίες μέτρων, ήτοι, πρώτον, την «τεχνική προδιαγραφή» κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο γ', της οδηγίας 2015/1535, δεύτερον, την «άλλη απαίτηση», όπως αυτή ορίζεται στο άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχείο δ', της ίδιας οδηγίας, τρίτον, τον «κανόνα σχετικά με τις υπηρεσίες» στον οποίο αναφέρεται το άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχείο ε', της εν λόγω οδηγίας και, τέταρτον, τις κατά το άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχείο στ', της οδηγίας αυτής «νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις των κρατών μελών που απαγορεύουν την κατασκευή, εισαγωγή, εμπορία ή χρήση ενός προϊόντος και την παροχή ή χρήση μιας υπηρεσίας ή την εγκατάσταση για την παροχή των υπηρεσιών αυτών» (απόφαση της 8ης Οκτωβρίου 2020, Admiral Sportwetten κ.λπ., C-711/19, EU:C:2020:812, σκέψη 25 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 32 Από το σκεπτικό της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει ότι, δεδομένου ότι η διαφορά της κύριας δίκης δεν αφορά προϊόντα, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται, ειδικότερα, αν η επίμαχη στην κύρια δίκη εθνική ρύθμιση εμπίπτει στην κατηγορία του «κανόνα σχετικά με τις υπηρεσίες», κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο ε', της οδηγίας 2015/1535, ή στην κατηγορία των «νομοθετικ[ών], κανονιστικ[ών] και διοικητικ[ών] διατάξε[ων] των κρατών μελών που απαγορεύουν [...] την παροχή ή τη χρήση μιας υπηρεσίας ή την εγκατάσταση για την παροχή υπηρεσιών αυτών», κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο στ', της οδηγίας αυτής.
- 33 Όσον αφορά την κατηγορία του «κανόνα σχετικά με τις υπηρεσίες», επισημαίνεται ότι το άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχείο ε', της εν λόγω οδηγίας ορίζει ότι η έννοια αυτή καλύπτει κάθε απαίτηση γενικής φύσεως σχετικά με την πρόσβαση στις δραστηριότητες των υπηρεσιών που περιγράφονται στο στοιχείο β' του εν λόγω άρθρου 1, παράγραφος 1, και στην άσκησή τους, ειδικότερα τις διατάξεις για τους παρέχοντες υπηρεσίες, τις υπηρεσίες και τον αποδέκτη των υπηρεσιών, εξαιρουμένων των κανόνων που δεν αναφέρονται ειδικά στις υπηρεσίες που ορίζονται στο ίδιο σημείο.
- 34 Το άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχείο β', της ίδιας οδηγίας ορίζει ότι ως «υπηρεσία» νοείται «οποιαδήποτε υπηρεσία της κοινωνίας των πληροφοριών», ήτοι κάθε υπηρεσία που συνήθως παρέχεται έναντι αμοιβής, με ηλεκτρονικά μέσα εξ αποστάσεως και κατόπιν συγκεκριμένης παραγγελίας ενός αποδέκτη υπηρεσιών.
- 35 Επομένως, από τον συνδυασμό των στοιχείων β' και ε' του άρθρου 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 2015/1535 προκύπτει ότι η κατηγορία του «κανόνα σχετικά με τις υπηρεσίες» καλύπτει μόνον τους κανόνες σχετικά με μια υπηρεσία της κοινωνίας των πληροφοριών.
- 36 Συναφώς, πρέπει να γίνει δεκτό ότι οι υπηρεσίες τυχερών παιγνίων εξ αποστάσεως, όπως αυτές τις οποίες αφορά η επίμαχη στην κύρια δίκη εθνική ρύθμιση, πρέπει να θεωρηθούν ως «υπηρεσίες της κοινωνίας των πληροφοριών», κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο β', της

οδηγίας αυτής, δεδομένου ότι οι υπηρεσίες αυτές πληρούν το σύνολο των προϋποθέσεων που θέτει η διάταξη αυτή, περιλαμβανομένης εκείνης κατά την οποία η υπηρεσία πρέπει να παρέχεται «κατόπιν συγκεκριμένης παραγγελίας ενός αποδέκτη υπηρεσιών».

- 37 Πράγματι, η παροχή των εν λόγω υπηρεσιών τυχερών παιγνίων εξ αποστάσεως εξαρτάται κατ' ανάγκη από ενέργειες του αποδέκτη τους, όπως είναι η πρόσβαση στον ιστότοπο του φορέα εκμετάλλευσης και η δημιουργία λογαριασμού πελάτη (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 29ης Φεβρουαρίου 2024, Doctipharma, C-606/21, EU:C:2024:179, σκέψη 32) ή ο στοιχηματισμός στον ιστότοπο αυτόν.
- 38 Οι εκτιμήσεις που εκτίθενται στις σκέψεις 36 και 37 της παρούσας απόφασης δεν αναιρούνται από το γεγονός ότι οι πληροφορίες σχετικά με τα τυχερά παίγνια τις οποίες δημοσιεύει στον ιστότοπο του ο φορέας εκμετάλλευσης των παιγνίων αυτών δεν παρέχονται κατ' ανάγκη «κατόπιν συγκεκριμένης παραγγελίας ενός αποδέκτη υπηρεσιών». Πράγματι, η εν λόγω δημοσίευση πληροφοριών δεν μπορεί, υπό περιστάσεις όπως οι επίμαχες στην υπόθεση της κύριας δίκης, να εκληφθεί ως διαφημιστική ή άλλη υπηρεσία παρεχόμενη στους αποδέκτες των υπηρεσιών τυχερών παιγνίων εξ αποστάσεως, αλλά αποτελεί παρεπόμενο και αδιαχώριστο στοιχείο των οικείων υπηρεσιών τυχερών παιγνίων εξ αποστάσεως από τις οποίες αντλεί όλη την οικονομική σημασία της [βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 1ης Οκτωβρίου 2020, A (Διαφήμιση και πώληση φαρμάκων μέσω διαδικτύου), C-649/18, EU:C:2020:764, σκέψη 56]. Επομένως, μόνον οι ίδιες οι υπηρεσίες τυχερών παιγνίων πρέπει να πληρούν τις κρίσιμες προϋποθέσεις προκειμένου να εμπίπτουν στην έννοια της «υπηρεσίας», κατά το άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 2015/1535, ενώ η επίμαχη στην κύρια δίκη απαγόρευση, η οποία αφορά μια τέτοια δημοσίευση πληροφοριών, πρέπει να πληροί τα ειδικά κριτήρια του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο ε', της οδηγίας αυτής προκειμένου να θεωρηθεί ως «κανόνας σχετικά» με τις υπηρεσίες αυτές, κατά την έννοια της τελευταίας αυτής διάταξης.
- 39 Ως προς το τελευταίο αυτό ζήτημα, μολοντί δεν αμφισβητείται ότι η επίμαχη στην κύρια δίκη απαγόρευση συνιστά «απαίτηση γενικής φύσεως», κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο ε', της οδηγίας 2015/1535, πρέπει επιπλέον να εξεταστεί, αφενός, αν μπορεί να θεωρηθεί ότι αφορά «την πρόσβαση στις δραστηριότητες των υπηρεσιών της κοινωνίας των πληροφοριών και στην άσκησή τους», με τη διάταξη αυτή να διευκρινίζει ότι τούτο ισχύει, ειδικότερα, για τις διατάξεις που αφορούν τους παρέχοντες υπηρεσίες, τις υπηρεσίες και τον αποδέκτη των υπηρεσιών.
- 40 Συναφώς, διαπιστώνεται ότι το άρθρο 10, παράγραφος 19, του νόμου περί τυχερών παιγνίων μπορεί να εμπίπτει στην έννοια του «κανόνα σχετικά με τις υπηρεσίες», καθόσον απαγορεύει, μεταξύ άλλων, την ενθάρρυνση της συμμετοχής σε τυχερά παίγνια εξ αποστάσεως και, ειδικότερα, τη δημοσίευση πληροφοριών σχετικών με τέτοια παίγνια στον ιστότοπο του φορέα εκμετάλλευσής τους ή τη διενέργεια πράξεων που ενθαρρύνουν τη συμμετοχή σε αυτά (πρβλ. απόφαση της 22ας Οκτωβρίου 2020, Sportingbet και Internet Opportunity Entertainment, C-275/19, EU:C:2020:856, σκέψη 48 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 41 Αφετέρου, όπως προκύπτει από το ίδιο το γράμμα του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο ε', της οδηγίας 2015/1535, για να χαρακτηριστεί ως «κανόνας σχετικά με τις υπηρεσίες», η επίμαχη στην κύρια δίκη απαγόρευση πρέπει να αφορά «ειδικά» τις υπηρεσίες της κοινωνίας των πληροφοριών (πρβλ. απόφαση της 12ης Σεπτεμβρίου 2019, VG Media, C-299/17, EU:C:2019:716, σκέψη 31).

- 42 Συναφώς, από το άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχείο ε', δεύτερο εδάφιο, σημείο i, της οδηγίας 2015/1535 προκύπτει ότι η εξακρίβωση του αν ένας κανόνας αφορά ειδικά υπηρεσίες της κοινωνίας των πληροφοριών πρέπει να διενεργείται υπό το πρίσμα τόσο του γράμματος του κανόνα αυτού όσο και του σκοπού που επιδιώκει. Επιπλέον, η διάταξη αυτή ορίζει ότι δεν απαιτείται ο επίμαχος κανόνας να έχει στο σύνολό του ως «συγκεκριμένο σκοπό και αντικείμενο» να ρυθμίσει τις υπηρεσίες της κοινωνίας των πληροφοριών, αλλά αρκεί να επιδιώκει τέτοιο σκοπό ή αντικείμενο μέσω ορισμένων μόνον εκ των διατάξεών του (πρβλ. απόφαση της 12ης Σεπτεμβρίου 2019, VG Media, C-299/17, EU:C:2019:716, σκέψη 32 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία). Τέλος, σύμφωνα με το άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχείο ε', δεύτερο εδάφιο, σημείο ii, της οδηγίας αυτής, ένας κανόνας δεν θεωρείται ότι αφορά ειδικά τις υπηρεσίες της κοινωνίας των πληροφοριών όταν αφορά τις υπηρεσίες αυτές μόνον κατά συνεκδοχή ή κατά σύμπτωση.
- 43 Εν προκειμένω, όπως υπογραμμίζουν η Unigames, η Λιθουανική Κυβέρνηση και η Επιτροπή με τις αντίστοιχες γραπτές παρατηρήσεις τους, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το άρθρο 10, παράγραφος 19, του νόμου περί τυχερών παιγνίων αφορά ειδικά τις υπηρεσίες της κοινωνίας των πληροφοριών. Πράγματι, από το ίδιο το γράμμα της διάταξης αυτής προκύπτει ότι αυτή αφορά ρητώς, πέραν των τυχερών παιγνίων υπό την κλασική έννοια, τα τυχερά παίγνια εξ αποστάσεως καθώς και τους παρόχους υπηρεσιών τέτοιων παιγνίων.
- 44 Επιπλέον, αντιθέτως προς όσα υποστηρίζει η Ιταλική Κυβέρνηση με τις γραπτές παρατηρήσεις της, το γεγονός ότι το άρθρο 10, παράγραφος 19, του νόμου περί τυχερών παιγνίων προβλέπει γενική απαγόρευση της ενθάρρυνσης συμμετοχής σε τέτοια παίγνια με οποιοδήποτε μέσο, και όχι μόνο μέσω διαδικτύου, δεν μπορεί να σημαίνει ότι η διάταξη αυτή αφορά τις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας κατά συνεκδοχή ή κατά σύμπτωση, κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο ε', δεύτερο εδάφιο, σημείο ii, της οδηγίας 2015/1535 (πρβλ. απόφαση της 12ης Σεπτεμβρίου 2019, VG Media, C-299/17, EU:C:2019:716, σκέψη 37 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 45 Κατά συνέπεια, διαπιστώνεται ότι το εν λόγω άρθρο 10, παράγραφος 19, συνιστά «κανόνα σχετικά με τις υπηρεσίες», κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο ε', της οδηγίας 2015/1535.
- 46 Τούτου λεχθέντος, για να χαρακτηριστεί ως «τεχνικός κανόνας», κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο στ', της οδηγίας αυτής, πρέπει επιπλέον η οικεία εθνική διάταξη να ανταποκρίνεται στον ορισμό του στοιχείου στ' και, επομένως, να είναι υποχρεωτική *de jure* ή *de facto*, μεταξύ άλλων, για την παροχή της οικείας υπηρεσίας ή για τη χρήση της σε κράτος μέλος ή σε σημαντικό τμήμα του (πρβλ. απόφαση της 3ης Δεκεμβρίου 2020, Star Taxi App, C-62/19, EU:C:2020:980, σκέψη 61).
- 47 Συναφώς, από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει ότι το άρθρο 10, παράγραφος 19, του νόμου περί τυχερών παιγνίων θεσπίζει κανόνα του οποίου η τήρηση είναι υποχρεωτική για την παροχή υπηρεσιών τυχερών παιγνίων εξ αποστάσεως στη Λιθουανία.
- 48 Πράγματι, η παράβαση του ως άνω άρθρου 10, παράγραφος 19, την οποία φέρεται να διέπραξε Unigames, λόγω του ότι δημοσίευσε στον ιστότοπό της ορισμένες αναφορές σχετικές με τα προσφερόμενα από την εν λόγω εταιρία τυχερά παίγνια εξ αποστάσεως, αποτέλεσε τη βάση για την απόφαση της 19ης Μαΐου 2022, με την οποία η επιτροπή εποπτείας προειδοποίησε, μεταξύ άλλων, την εταιρία αυτή για το ενδεχόμενο αναστολής της άδειας διοργάνωσης τυχερών παιγνίων.

- 49 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των προεκτεθέντων, στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχείο στ', της οδηγίας 2015/1535 έχει την έννοια ότι εθνική ρύθμιση η οποία απαγορεύει την ενθάρρυνση της συμμετοχής σε τυχερά παίγνια εξ αποστάσεως μέσω της δημοσίευσης πληροφοριών σχετικών με τα παίγνια αυτά στον ιστότοπο φορέα εκμετάλλευσης τέτοιων παιγνίων συνιστά «τεχνικό κανόνα» κατά την έννοια της διάταξης αυτής.

Επί του δεύτερου προδικαστικού ερωτήματος

- 50 Με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 5, παράγραφος 1, της οδηγίας 2015/1535 έχει την έννοια ότι, όσον αφορά εθνική ρύθμιση η οποία συνιστά «τεχνικό κανόνα», κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο στ', της οδηγίας αυτής, και η οποία έχει κοινοποιηθεί στην Επιτροπή σύμφωνα με το εν λόγω άρθρο 5, παράγραφος 1, ενδεχόμενη τροποποίηση της ρύθμισης αυτής δεν μπορεί να αντιταχθεί στους φορείς οικονομικής εκμετάλλευσης όταν η τροποποίηση δεν έχει κοινοποιηθεί.
- 51 Από το άρθρο 5, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της εν λόγω οδηγίας προκύπτει ότι τα κράτη μέλη γνωστοποιούν πάραυτα στην Επιτροπή κάθε σχέδιο τεχνικού κανόνα, εκτός εάν πρόκειται απλώς για αυτούσια μεταφορά ενός διεθνούς ή ευρωπαϊκού προτύπου, και ότι της απευθύνουν επίσης κοινοποίηση σχετικά με τους λόγους για τους οποίους είναι αναγκαία η θέσπιση ενός τέτοιου τεχνικού κανόνα, εκτός εάν οι λόγοι αυτοί συνάγονται ήδη από το ίδιο το σχέδιο.
- 52 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι, όπως επισημαίνει το αιτούν δικαστήριο, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι, για να θεωρηθεί «τεχνικός κανόνας» που χρήζει κοινοποίησης δυνάμει της οδηγίας 2015/1535, μια νέα εθνική κανονιστική ρύθμιση δεν πρέπει να περιορίζεται στο να αναπαράγει ή να αντικαθιστά, χωρίς την προσθήκη τεχνικών προδιαγραφών ή άλλων νέων ή συμπληρωματικών απαιτήσεων, υφιστάμενους τεχνικούς κανόνες που έχουν δεόντως κοινοποιηθεί στην Επιτροπή (πρβλ. απόφαση της 20ής Δεκεμβρίου 2017, Falbert κ.λπ., C-255/16, EU:C:2017:983, σκέψη 23 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 53 Επομένως, το Δικαστήριο έχει διαπιστώσει ότι μια νέα κανονιστική ρύθμιση η οποία περιέχει τεχνικές προδιαγραφές αυστηρότερες από τις περιλαμβανόμενες σε προγενέστερη κοινοποιηθείσα ρύθμιση πρέπει, με τη σειρά της, να κοινοποιείται (πρβλ. απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2023, Papier Mettler Italia, C-86/22, EU:C:2023:1023, σκέψη 50).
- 54 Επίσης, μια νέα ρύθμιση χρήζει κοινοποίησης δυνάμει της οδηγίας 2015/1535, ιδίως όταν διευρύνει το πεδίο εφαρμογής της προϊσχύσασας ρύθμισης. Αντιθέτως, δεν χρήζει τέτοιας κοινοποίησης όταν απλώς εξειδικεύει ή διευκρινίζει την προγενέστερη αυτή ρύθμιση (πρβλ. απόφαση της 20ής Δεκεμβρίου 2017, Falbert κ.λπ., C-255/16, EU:C:2017:983, σκέψεις 20 και 22).
- 55 Εν προκειμένω, η Λιθουανική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι το άρθρο 10, παράγραφος 19, του παλαιού νόμου περί τυχερών παιγνίων, το οποίο είχε κοινοποιηθεί προσηκόντως στην Επιτροπή, προέβλεπε ήδη την απαγόρευση ενθάρρυνσης της συμμετοχής σε τυχερά παίγνια, ακόμη και εξ αποστάσεως. Κατά την κυβέρνηση αυτή, οι τροποποιήσεις που επήλθαν στον νόμο αυτόν δεν είναι σημαντικές, δεδομένου ότι δεν μεταβάλλουν τους ήδη κοινοποιηθέντες κανόνες ούτε το πεδίο εφαρμογής τους και, κατά συνέπεια, η συμπεριφορά που προσάπτεται στην Unigames θα είχε τύχει παρόμοιας μεταχείρισης κατ' εφαρμογήν του παλαιού νόμου περί τυχερών παιγνίων.

- 56 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι η εκτίμηση της έκτασης μιας τέτοιας νομοθετικής τροποποίησης συνιστά ζήτημα εθνικού δικαίου το οποίο εμπίπτει στην αρμοδιότητα του αιτούντος δικαστηρίου (πρβλ. απόφαση της 20ής Δεκεμβρίου 2017, Falbert κ.λπ., C-255/16, EU:C:2017:983, σκέψη 21 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 57 Πάντως, από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει ότι το άρθρο 10, παράγραφος 19, του νόμου περί τυχερών παιγνίων «διευκρίνισε ουσιωδώς» την απαγόρευση ενθάρρυνσης της συμμετοχής σε τυχερά παίγνια. Ειδικότερα, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι η προσαπτόμενη στην Unigames συμπεριφορά βάσει του ισχύοντος νόμου, η οποία συνίσταται στη δημοσίευση, στον ιστότοπο της εν λόγω εταιρίας, πληροφοριών σχετικών με τα προσφερόμενα από αυτήν τυχερά παίγνια, δεν θα μπορούσε να έχει επισύρει κυρώσεις βάσει του παλαιού νόμου περί τυχερών παιγνίων. Κατά συνέπεια, το εν λόγω άρθρο 10, παράγραφος 19, διεύρυνε το πεδίο εφαρμογής της απαγόρευσης αυτής.
- 58 Συνεπώς, από τα στοιχεία που περιλαμβάνονται στην αίτηση προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει ότι το άρθρο 10, παράγραφος 19, του νόμου περί τυχερών παιγνίων προσέθεσε νέες ή συμπληρωματικές απαιτήσεις, κατά την έννοια της νομολογίας που μνημονεύθηκε στη σκέψη 52 της παρούσας απόφασης, σε σχέση με το άρθρο 10, παράγραφος 19, του παλαιού νόμου περί τυχερών παιγνίων. Επομένως, υπό την επιφύλαξη των ενδεχόμενων εξακριβώσεων στις οποίες οφείλει να προβεί το αιτούν δικαστήριο, η τροποποίηση που οδήγησε στην έκδοση του ισχύοντος νόμου έπρεπε να έχει κοινοποιηθεί βάσει του άρθρου 5, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 2015/1535.
- 59 Το συμπέρασμα αυτό επιβεβαιώνεται από το τρίτο εδάφιο του άρθρου 5, παράγραφος 1, το οποίο προβλέπει την υποχρέωση «νέας γνωστοποίησης» σχεδίου τεχνικού κανόνα όταν ένα κράτος μέλος επιφέρει σημαντικές αλλαγές στο σχέδιο αυτό με αποτέλεσμα να τροποποιείται το πεδίο εφαρμογής του, να συντομεύεται το αρχικό χρονοδιάγραμμα εφαρμογής, να προστίθενται προδιαγραφές ή απαιτήσεις ή να καθίστανται πιο αυστηρές οι εν λόγω προδιαγραφές ή απαιτήσεις.
- 60 Βεβαίως, το άρθρο 5, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, της οδηγίας 2015/1535 δεν έχει, αυτό καθεαυτό, εφαρμογή σε περίπτωση όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, δεδομένου ότι αφορά μόνον την περίπτωση όπου, κατά τη διάρκεια της εθνικής νομοθετικής διαδικασίας, επέρχονται σημαντικές τροποποιήσεις σε ένα σχέδιο τεχνικού κανόνα, μετά την κοινοποίηση του σχεδίου αυτού στην Επιτροπή (πρβλ. απόφαση της 4ης Φεβρουαρίου 2016, Ince, C-336/14, EU:C:2016:72, σκέψη 79) και, επομένως, πριν από την οριστική θέσπιση του εν λόγω σχεδίου.
- 61 Εντούτοις, το εν λόγω άρθρο 5, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, επιβεβαιώνει το γεγονός ότι, σε περίπτωση που, όπως εν προκειμένω, επέρχεται σημαντική τροποποίηση όχι πριν από την οριστική θέσπιση σχεδίου τεχνικού κανόνα, αλλά σε ήδη ισχύοντα τεχνικό κανόνα, η τροποποίηση αυτή, ιδίως όταν έχει ως αποτέλεσμα τη διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής του εν λόγω τεχνικού κανόνα, πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο χωριστής κοινοποίησης (πρβλ. απόφαση της 8ης Νοεμβρίου 2007, Schwibbert, C-20/05, EU:C:2007:652, σκέψη 42).
- 62 Τέλος, κατά πάγια νομολογία, η μη τήρηση της υποχρέωσης κοινοποίησης που προβλέπει το άρθρο 5, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 2015/1535 συνιστά ουσιώδη διαδικαστική πλημμέλεια κατά τη θέσπιση των οικείων τεχνικών κανόνων, η οποία συνεπάγεται το ανεφάρμοστο των κανόνων αυτών, με αποτέλεσμα να μην μπορούν να αντιταχθούν στους ιδιώτες. Οι ιδιώτες μπορούν να επικαλούνται τη μη τήρηση της ως άνω υποχρέωσης ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων, τα οποία οφείλουν να αρνούνται την εφαρμογή εθνικού τεχνικού κανόνα μη

κοινοποιηθέντος σύμφωνα με την οδηγία αυτή (πρβλ. απόφαση της 22ας Οκτωβρίου 2020, Sportingbet και Internet Opportunity Entertainment, C-275/19, EU:C:2020:856, σκέψη 53 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

- 63 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των προεκτεθέντων, στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 5, παράγραφος 1, της οδηγίας 2015/1535 έχει την έννοια ότι, όσον αφορά εθνική ρύθμιση η οποία συνιστά «τεχνικό κανόνα», κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο στ', της οδηγίας αυτής, και η οποία έχει κοινοποιηθεί στην Επιτροπή σύμφωνα με το εν λόγω άρθρο 5, παράγραφος 1, ενδεχόμενη τροποποίηση της ρύθμισης αυτής δεν μπορεί να αντιταχθεί στους φορείς οικονομικής εκμετάλλευσης όταν η τροποποίηση δεν έχει κοινοποιηθεί και έχει ως αποτέλεσμα τη διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής της εν λόγω ρύθμισης, με αποτέλεσμα να συνιστά «τεχνικό κανόνα» υποκείμενο στην υποχρέωση κοινοποίησης που προβλέπει η τελευταία αυτή διάταξη.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 64 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (πέμπτο τμήμα) αποφαινεται:

- 1) Το άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας (ΕΕ) 2015/1535 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 9ης Σεπτεμβρίου 2015, για την καθιέρωση μιας διαδικασίας πληροφόρησης στον τομέα των τεχνικών προδιαγραφών και των κανόνων σχετικά με τις υπηρεσίες της κοινωνίας των πληροφοριών,**

έχει την έννοια ότι:

εθνική ρύθμιση η οποία απαγορεύει την ενθάρρυνση της συμμετοχής σε τυχερά παίγνια εξ αποστάσεως μέσω της δημοσίευσης πληροφοριών σχετικών με τα παίγνια αυτά στον ιστότοπο φορέα εκμετάλλευσης τέτοιων παιγνίων συνιστά «τεχνικό κανόνα» κατά την έννοια της διάταξης αυτής.

- 2) Το άρθρο 5, παράγραφος 1, της οδηγίας 2015/1535**

έχει την έννοια ότι:

όσον αφορά εθνική ρύθμιση η οποία συνιστά «τεχνικό κανόνα», κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο στ', της οδηγίας αυτής, και η οποία έχει κοινοποιηθεί στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή σύμφωνα με το εν λόγω άρθρο 5, παράγραφος 1, ενδεχόμενη τροποποίηση της ρύθμισης αυτής δεν μπορεί να αντιταχθεί στους φορείς οικονομικής εκμετάλλευσης όταν η τροποποίηση δεν έχει κοινοποιηθεί και έχει ως αποτέλεσμα τη διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής της εν λόγω ρύθμισης, με αποτέλεσμα να συνιστά «τεχνικό κανόνα» υποκείμενο στην υποχρέωση κοινοποίησης που προβλέπει η τελευταία αυτή διάταξη.

(υπογράφες)